

CANONUL NOULUI TESTAMENT LA PĂRINȚII APOSTOLICI

RĂZVAN POPA

Master anul I

I. Introducere

Canonul, sau lista cărților, Noului Testament, în forma sa actuală, cuprinzând 27 de cărți, s-a cristalizat, treptat pe parcursul primelor patru secole după nașterea Domnului Iisus Hristos. Știm că cele 27 de cărți cu fost scrise între anii 44-98. Marea lor majoritate au fost scrieri cu un scop precis, datorate unor situații ivite în comunitățile creștine nou recent înființate pentru a lămuri aspecte ale credinței și învățăturilor creștine; unele au fost adresate nu doar comunităților, ci și anumitor persoane.

Aceste scrieri capătă o importanță deosebită în comunitățile creștine, devenind practic bunuri de o importanță vitală și astfel ele sunt copiate, iar unele din aceste centre și comunități creștine fac schimb de epistole îmbogățindu-și fiecare colecția de epistole și scrieri¹. De asemenea, este important de reținut că trebuie făcută o distincție clară între modul *când/cum/de ce* au fost scrise și statutul lor ulterior ca *scripturi*². Pe lângă aceste 27 de cărți binecunoscute, cu siguranță au mai fost și alte scrieri; nu se știe exact câte *evangelii* sau *epistole* au existat³; unele s-au pierdut, altele s-au păstrat doar ca "bune de citit" și, în fine, altele au fost respinse ca fiind apocrife. Ca exemple avem *Epistola lui Barnaba*, *Păstorul lui Herma* și *Epistola către Diognet* care au circulat în primele veacuri ca scrieri, dar care nu au fost ulterior considerate în forma consacrată a Canonului Noului Testament. Putem, de asemenea, constata existența în paralel a mai multor *liste* sau *colecții* de cărți cu o componență diferită: o astfel de listă conține *Epistolele Pauline*, alta *Epistolele Sfântului Ignatie Teoforul*, Marcion avea o colecție de 11 cărți, a existat un "Nou Testament" cu 22 cărți, existau "Noi Testamente" diferite în Alexandria și Roma, au existat și liste care cuprindeau *Epistola lui Barnaba* sau epistola Sfântului Clement⁴. Primii care s-au ocupat de ideea de canon și de a defini o listă unanim acceptată (inclusiv o împărțire între

¹ pr. Stelian TOFANĂ, *Introducere în studiul Noului Testament*, vol. I, Ed. Presa Universitari Clujeană, Cluj-Napoca, 2000, p. 36.

² Donald W., RIDDLE, "Factors in the Formation of the New Testament Canon.", *The Journal of Religion*, Vol. 19, No. 4 330-345, <https://www.jstor.org/stable/1198364>, 1939.

³ Donald W., RIDDLE, "Factors in the Formation ...".

⁴ Donald W., RIDDLE, "Factors in the Formation ...".

canonice, bune de citit și apocrife) au fost Origen (†254) și Sfântul Atanasie cel Mare (†373). Canonul Noului Testament, așa cum este acceptat astăzi a fost definitivat în a doua jumătate a secolului al IV-lea, în cadrul sinoadelor locale de la Laodiceea (306), Hippo (393) și Cartagina (397, respectiv 419)⁵.

Așa cum vom vedea în continuare, chiar dacă nu au fost definite explicit ca fiind cărți canonice, totuși putem constata că forma actuală (sau, altfel spus, lista sau colecția) a Canonului Noului Testament era cunoscută și acceptată, în general, deja de la finalul primului secol creștin numit perioada Părinților Apostolici. Scrierile lor nu au fost considerate canonice, însă ele nu doar conțin, ci și continuă scrierile Sfinților Evangheliști și ale Sfinților Apostoli⁶. De precizat, perioada Părinților Apostolici se referă intervalul dintre sfârșitul secolului I și mijlocul secolului al II-lea și cuprinde primele generații creștine, unii dintre acești Părinți fiind contemporani cu Sfinții Apostoli (de exemplu, Sfântul Apostol Pavel îl menționează pe Sfântul Clement în *Epistola către Filipeni*⁷).

II. Sfântul Clement Romanul

Sfântul Clement Romanul a fost cel de al patrulea episcop al Romei. De la Sfântul Irineu aflăm că în timpul Sfântului Clement existau mulți creștini contemporani Sfinților Apostoli și care au petrecut timp alături de ei și au auzit de la ei învățăturile creștine, iar Origen și Eusebiu de Cezareea consideră că Sfântul Clement este menționat și apreciat de Sfântul Pavel în *Epistola către Filipeni*.⁸ De la Sfântul Clement avem păstrată *Epistola către Corinteni*, scrisă în anul 96, datorită unor tulburări create în Biserica din Corint, în fapt o răzvrătire împotriva preoților cauzată de alegerea unui nou episcop. Această epistolă este considerată ca fiind cel mai vechi document care citează din *Evangheliile* și din *Epistolele Pauline*⁹. Epistola sa abundă de citate și referiri la Vechiul Testament (Septuaginta¹⁰), dar și de citate din Noul Testament, după cum s-a menționat deja; el consideră scrierile Sfinților Apostoli "ca fiind inspirate în același grad ca și Vechiul Testament"¹¹.

⁵ pr. Vasile, MIHOC, *Canonul și inspirația Sfintei Scripturi văzute din punct de vedere ortodox*, preluat pe 29-11-2021 de pe: <https://www.crestinortodox.ro/editoriale/canonul-inspiratia-sfintei-scripturi-vazute-punct-vedere-ortodox-70085.html>, s.a.

⁶ arhid. Constantin, VOICU, *Patrologie*, vol. I, Ed. Basilica a Patriarhiei Române, București, 2009, p. 47.

⁷ arhid. Constantin, VOICU, *Patrologie...*, p. 69.

⁸ arhid. Constantin, VOICU, *Patrologie...*, p. 69.

⁹ pr. Stelian TOFANĂ, *Introducere...*, p. 72.

¹⁰ Donald W., RIDDLE, "Factors in the Formation ...".

¹¹ arhid. Constantin, VOICU, *Patrologie...*, p. 74.

III. Sfântul Ignatie al Antiohiei

Sfântul Ignatie (supranumit și *Teoforul*) a fost episcop al Antiohiei între anii 70-117. Însă mărturii despre activitatea sa ca episcop și despre scrierile sale avem relativ puține - doar câteva persoane au lăsat mărturii, în relativ puține cuvinte: Sfântul Irineu, Origen, Eusebiu de Cezareea, Fericitul Ieronim, iar unele din scrierile sale sunt citate de Sfântul Atanasie cel Mare, Sfântul Vasile cel Mare și Sfântul Ioan Gură de Aur¹².

Opera sa cuprinde șapte epistole (către *Efesenii, Magnezienii, Tralienii, Romani, Smirnenii, Filadelfienii, Sfântul Policarp*). Ele sunt importante, pentru că transmit informații despre ierarhia bisericească, dogme, Biserica, cult și viața creștină¹³. Pe de altă parte, aceste scrieri sunt importante și pentru că ele sunt o dovadă despre existența unei *colecții* a cărților sfinte ale Noului Testament în primul secol - așa cum vedem în scrierile sale, Sfântul Ignatie face referințe la *Evangheliile* și *Apostoli*, considerându-le alături și făcând paralelă cu *Legea* și *Proorocii*¹⁴.

IV. Sfântul Policarp din Smirna

Sfântul Policarp a fost episcop al Bisericii din Smirna. El l-a cunoscut personal pe Sfântul Evanghelist Ioan (conform Sfântului Irineu) și a fost hirotonit episcop chiar de către acesta, așa cum confirmă tradiția Bisericii din Smirna, întărită și de Tertulian¹⁵. El va primi de la Sfântul Ignatie o epistolă (cea de a șaptea) însoțită de celelalte șase epistole, Sfântul Policarp dând astfel mărturie în scrierile despre epistolele Sfântului Ignatie.

Sfântul Irineu spune că Sfântul Policarp ar fi scris mai multe epistole, însă doar una s-a păstrat, *Epistola către Filipeni* - ea a fost scrisă la solicitarea Filipenilor de a le trimite și lor o copie după epistolele primite de la Sfântul Ignatie, iar el completează aceste copii, cu o epistolă scrisă de el, cuprinzând o serie de sfaturi¹⁶. Această epistolă demonstrează că Sfântul Policarp cunoștea *Evangheliile* și epistolele pauline.

V. Alte scrieri și referințe

Din această perioadă, a Părinților Apostolici, mai avem o serie de scrieri, demne de menționat - chiar dacă ele nu vor fi parte din Canonul Noului Testament, ele cuprind o serie de învățături creștine și, în același timp, ne oferă mărturii asupra cunoașterii cărților ce vor alcătui Noul Testament.

¹² pr. Dumitru, FECIORU în studiul introductiv la ***, *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. I, traducere, note și indici de FECIORU, pr. Dumitru, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1979, p. 147.

¹³ arhid. Constantin, VOICU, *Patrologie...*, p. 93.

¹⁴ pr. Stelian TOFANĂ, *Introducere...*, p. 72.

¹⁵ arhid. Constantin, VOICU, *Patrologie...*, p. 98.

¹⁶ arhid. Constantin, VOICU, *Patrologie...*, p. 101.

O primă scriere, este *Epistola așă-zisă a lui Barnaba*. Ea este atribuită apostolului Barnaba, dar nu există dovezi clare pentru acest lucru. A fost scrisă în Alexandria și s-a bucurat de o apreciere considerabilă, fiind foarte citită în Bisericile din acea vreme. Scrisoarea cuprinde învățături morale frumoase și folositoare, și arată că autorul cunoștea *Evangelia după Matei* și, cel puțin, o parte din epistolele Sfântului Apostol Pavel¹⁷.

O altă lucrare din această perioadă, este *Păstorul* (scrisă de Herma), poate nu la fel de apreciată în decursul istoriei, dar importantă pentru că face referire la *Apocalipsă*, care i-a servit ca model¹⁸.

În final, menționăm și *Epistola către Diognet* (autorul este necunoscut), o scriere bogată în învățături creștine, autorul citând din *Evangelii* și unele *Epistole*.

VI. Canonul Noului Testament la Părinții Apostolici

Tabelul următor conține o sinteză a referințelor către cele 27 de cărți ale Noului Testament făcute în scrierile Părinților Apostolici (așa cum au fost descrise în paragrafele anterioare) - cu "x" sunt indicate scrierile din Noul Testament care sunt menționate sau utilizate de către Părinții Apostolici. Sursa tabelului este secțiunea "indice scripturistic" aferentă fiecărui autor, așa cum este descrisă în volumul I din colecția *Părinți și Scriitori Bisericești*.

Carte	Anul scrierii ¹⁹	Epistola Sf. Clement (anul 96) ²⁰	Epistola Sf. Policarp (107?) ²¹	Epistolele Sf. Ignatie (70-107) ^{22,23}	Epistola lui Barnaba (anul 70) ²⁴	Păstorul lui Herma (anii 140-155) ²⁵	Epistola către Diognet (anul 200) ²⁶
Matei	preajma anului 65	x	x	x	x	x	x
Marcu	63-64	x	x	x		x	x
Luca	preajma anului 65 (după 63)	x	x	x		x	x

¹⁷ pr. Stelian TOFANĂ, *Introducere...*, p. 71.

¹⁸ pr. Stelian TOFANĂ, *Introducere...*, p. 75.

¹⁹ †Bartolomeu, ANANIA, *Biblia (ediția jubiliară a Sfântului Sinod)*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001, secțiunea de introducere la fiecare Evanghelie/Epistolă.

²⁰ arhid. Constantin, VOICU, *Patrologie...*, pp. 72-73.

²¹ pr. Dumitru, FECIORU în studiul introductiv la *Părinți și Scriitori Bisericești...*, p. 203

²² pr. Dumitru, FECIORU în studiul introductiv la *Părinți și Scriitori Bisericești...*, p. 147.

²³ Având în vedere faptul că Sfântul Policarp face referire la Epistolele Sfântului Ignatie și că Sfântul Ignatie a fost episcop între anii 70-107 (cf. notei anterioare), putem presupune că ele au fost scrise între anii 70 și 107.

²⁴ pr. Dumitru, FECIORU în studiul introductiv la *Părinți și Scriitori Bisericești...*, p. 110.

²⁵ pr. Dumitru, FECIORU în studiul introductiv la *Părinți și Scriitori Bisericești...*, p. 221.

²⁶ pr. Dumitru, FECIORU în studiul introductiv la *Părinți și Scriitori Bisericești...*, p. 334.

Ioan	finalul sec. I	x	x	x		x	x
Faptele Apostolilor	preajma anului 65 (între 63 și 70)	x	x	x		x	x
Romani	57-58	x	x	x	x		x
1 Corinteni	56	x	x	x	x	x	x
2 Corinteni	57	x	x			x	x
Galateni	54-55	x	x				x
Efesenii	63	x	x	x	x	x	x
Filipeni	63	x	x	x		x	x
Coloseni	61-63	x	x	x			x
1 Tesaloniceni	sfârșitul anului 50			x		x	
2 Tesaloniceni	51	x	x			x	
1 Timotei	64-65	x	x	x		x	x
2 Timotei	66-67	x	x	x	x	x	x
Tit	64-65	x			x		x
Filimon	61-63						
Evrei	64-65	x				x	x
Iacob	57-62	x		x		x	
1 Petru	63-66	x		x	x	x	x
2 Petru	67	x				x	x
1 Ioan	finalul sec. I	x	x	x		x	x
2 Ioan	finalul sec. I		x				
3 Ioan	finalul sec. I						
Iuda	64-66 sau 70-80						
Apocalipsa	94-95	x				x	

Putem constata, cu ușurință că aproape toate cele 27 de cărți ale Noului Testament sunt referențiate direct (citate) sau indirect în scrierile Părinților Apostolici și, deci, putem concluziona că aceste texte erau bine cunoscute în comunitățile creștine chiar de la începuturile creștinismului. Ca un element adițional de plauzabilizare a acestor constatări, putem observa și că toate scrierile menționate au fost făcute începând cu sfârșitul secolului I, deci după ce au fost scrise și ultimele Epistole, respectiv Apocalipsa.

Din cele 27 de cărți, doar 3 nu par a fi referite în aceste scrieri (*Filimon, 3 Ioan, Iuda*). Nu cunoaștem motivul pentru care nu sunt folosite, dar putem totuși presupune că erau cunoscute, măcar de o parte dintre comunitățile sau marile centre creștine.

VII. Considerații finale

Așadar, putem concluziona, fără a greși, că lista cărților (nu am folosit termenul de "canon", pentru că el este utilizat pentru Sfânta Scriptură abia în secolul IV²⁷) a fost încheată în perioada Părinților Apostolici – ea era cunoscută și prezentă ca bun de mare preț în comunitățile creștine chiar de la început, iar scrierile Părinților Apostolici au fost practic un vector de transmitere a lor către generațiile următoare, generații care au definitivat, spre sfârșitul secolului IV, Canonul Noului Testament.

VIII. Bibliografie

- ***, *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. I, traducere, note și indici de FECIORU, pr. Dumitru, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1979.
- †ANANIA, Bartolomeu, *Biblia (ediția jubiliară a Sfântului Sinod)*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001.
- MIHOC, pr. Vasile, *Canonul și inspirația Sfintei Scripturi văzute din punct de vedere ortodox*, preluat pe 29-11-2021 de pe: <https://www.crestinortodox.ro/editoriale/canonul-inspiratia-sfintei-scripturi-vazute-punct-vedere-ortodox-70085.html>, s.a.
- RIDDLE, Donald W, "Factors in the Formation of the New Testament Canon.", *The Journal of Religion*, Vol. 19, No. 4 330-345, <https://www.jstor.org/stable/1198364>, 1939.
- TOFANĂ, pr. Stelian, *Introducere în studiul Noului Testament*, vol. I, Ed. Presa Universitari Clujeană, Cluj-Napoca, 2000.
- VOICU, arhid. Constantin, *Patrologie*, vol. I, Ed. Basilica a Patriarhiei Române, București, 2009.

²⁷ pr. Vasile, MIHOC, *Canonul și inspirația...*